

MACHI ZUKURI

DECODING

THE LOCAL REVITALIZATION IN JAPAN

ถอดความหมาย: การฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นอย่างมีส่วนร่วม

อัมพิกา ชุมมัสยา
บรรณาธิการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

MACHI ZUKURI

DECODING

THE LOCAL REVITALIZATION IN JAPAN

ถอดความหมาย: การฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นอย่างมีส่วนร่วม

อัมพิกา ชุมมัตยา
บรรณาธิการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

DECODING: THE LOCAL REVITALIZATION IN JAPAN

ถอดความหมาย: การฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นอย่างมีส่วนร่วม

บรรณาธิการบริหาร:	กรกฎ งานวงศ์พานิชย์
บรรณาธิการ:	อัมพิกา ชุมมัตถยา
ISBN (E-book):	978-616-620-132-1
ผู้เขียน:	อัมพิกา ชุมมัตถยา สันต์ สุวัจนราภินันท์ จิรันธนน กิตติกา
เจ้าของและผู้จัดพิมพ์:	สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักงานบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โทรศัพท์: 0 5394 3603-5 https://cmupress.cmu.ac.th , E-mail: cmupress.th@gmail.com กันยายน 2569
พิมพ์ครั้งที่ 1:	
ราคา:	300 บาท

หนังสือเล่มนี้ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องและต่างสถาบัน เพื่อตรวจสอบและรับรองการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ประเภทหนังสือหรือตำรา ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เรียบร้อยแล้ว

© สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ห้ามลอกเลียนแบบ ทำซ้ำ ตัดแปลง ส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ รวมทั้งการจัดเก็บ ถ่ายทอดไม่ว่ารูปแบบหรือวิธีการใด ๆ ด้วยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ การถ่ายภาพ การบันทึกหรือวิธีการอื่นใด โดยไม่ได้รับอนุญาต

คำนิยม

หนังสือ “ถอดความหมาย: การฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นอย่างมีส่วนร่วม” (DECODING: the Local Revitalization in Japan) เป็นผลงานวิชาการที่นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองและชุมชนในประเทศญี่ปุ่นผ่านแนวคิด “มะจิซุくり” (まちづくり) ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้คนในกระบวนการสร้างสรรค์เมือง หนังสือเล่มนี้มีความโดดเด่นทั้งในด้านการนำเสนอองค์ความรู้จากกรณีศึกษาจริง การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์จากพื้นที่ และการเชื่อมโยงแนวคิดด้านการวางผังเมือง การออกแบบสภาพแวดล้อม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ

เนื้อหาของหนังสือมีจุดเริ่มต้นจากความร่วมมือทางวิชาการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยซากะ ประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนประสบการณ์การศึกษาพื้นที่และการทำงานร่วมกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่นในจังหวัดซากะอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนมิได้มอง “มะจิซุくり” ในฐานะเพียงแนวคิดหรือแบบจำลองการพัฒนาเมืองจากประเทศญี่ปุ่น หากแต่พยายาม “ถอดความหมาย” ของกระบวนการดังกล่าวจากบริบทจริง โดยพิจารณาทั้งมิติทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ รวมถึงบทบาทของประชาชน มหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมในการร่วมกันขับเคลื่อนการฟื้นฟูท้องถิ่น

สาระสำคัญของหนังสือครอบคลุมตั้งแต่พื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับเมืองกับการสร้างสรรค์ร่วมกัน กลไกการวางผังเมืองเก่าที่ชุมชนมีส่วนร่วม กระบวนการสร้างพื้นที่ในฐานะเครื่องมือทางกายภาพและสังคมสำหรับการฟื้นฟูชุมชน ไปจนถึงการเปลี่ยนผ่านสู่เมืองสร้างสรรค์ภายใต้รูปแบบความร่วมมือใหม่ และการสังเคราะห์บทเรียนว่าด้วยการขับเคลื่อนอัตลักษณ์จากฐานรากสู่การฟื้นฟูท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โครงสร้างดังกล่าวทำให้หนังสือมิได้จำกัดอยู่เพียงการบรรยายกรณีศึกษาของประเทศญี่ปุ่น แต่สามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง “พื้นที่-ผู้คน-ทุนทาง

วัฒนธรรม-การมีส่วนร่วม-กลไกการพัฒนา” ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาเมืองร่วมสมัย

คุณค่าประการสำคัญของหนังสืออยู่ที่การนำเสนอกรณีศึกษาที่หลากหลายจากจังหวัดชวเกะ ทั้งย่านประวัติศาสตร์และเขตอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม เช่น ย่านโฆกะมาจิ เมืองอุเรชินะ ย่านอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาเมืองอาริตะ และย่านประวัติศาสตร์ในเมืองคาชิมะ ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น เทศกาลคะระสึคุนจิ และกิจกรรมกาตะลิมปิกส์ กรณีศึกษาเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านเห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่า การอนุรักษ์ การใช้ทุนทางวัฒนธรรม การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเชื่อมโยงเข้ากับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคม และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างไร ที่สำคัญหนังสือไม่ได้เสนอภาพของการฟื้นฟูท้องถิ่นในเชิงอุดมคติแต่เพียงด้านเดียว หากยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดและเงื่อนไขของการนำแนวคิดมะจิซุคุริไปประยุกต์ใช้ด้วย เช่น ความแตกต่างของทุนทางสังคม วัฒนธรรม รายได้งบประมาณ กำลังคน และองค์ความรู้ของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการฟื้นฟูเมือง เช่น เจน트리ฟิเคชันและความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้เขียนในการวิเคราะห์กรณีศึกษาอย่างมีวิพากษ์ มิใช่เพียงนำเสนอความสำเร็จของประเทศญี่ปุ่นเพื่อให้เกิดการเลียนแบบโดยตรง

ในด้านวิธีคิดทางวิชาการ หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในฐานะผลงานที่เชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงทฤษฎีกับประสบการณ์จากพื้นที่จริงได้อย่างน่าสนใจ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการนำปรากฏการณ์กาตะลิมปิกส์มาพิจารณาผ่านแนวคิดเรื่องการผลิตพื้นที่ขององรี เลอแพบร์ ทำให้กิจกรรมของชุมชนไม่ได้ถูกมองเป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว แต่ได้รับการตีความในฐานะกระบวนการประกอบสร้างพื้นที่ทางสังคมและการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของพื้นที่ของผู้คน นอกจากนี้ การศึกษาพื้นที่สร้างสรรค์ยังนำไปสู่ข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องหมายถึงการก่อสร้างพื้นที่ใหม่เสมอไป หากสามารถนำพื้นที่เดิมที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมของชุมชนมาปรับใช้และเชื่อมโยงให้เกิดการใช้งานเมืองอย่างมีส่วนร่วมได้

ด้วยองค์ประกอบดังกล่าว หนังสือจึงมีลักษณะเป็นงานวิชาการแบบสหวิทยาการอย่างชัดเจน กล่าวคือ ผสานความรู้ด้านสถาปัตยกรรม การวางผังเมือง การออกแบบพื้นที่ ประวัติศาสตร์และทฤษฎีสถาปัตยกรรม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน และการบริหารจัดการเมืองเข้าด้วยกัน ความหลากหลายของความเชี่ยวชาญของผู้เขียนช่วยให้การวิเคราะห์มิติได้หยุดอยู่ที่มิติทางกายภาพของเมือง แต่ขยายไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับสังคม วัฒนธรรม และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับประโยชน์ทางวิชาการ หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนิสิตและนักศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาในสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ การผังเมือง การออกแบบชุมชนและเมือง การออกแบบสภาพแวดล้อม ภูมิสถาปัตยกรรม การพัฒนาชุมชน และสาขาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อคณาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการที่สนใจประเด็นญี่ปุ่นศึกษา การพัฒนาเมือง การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ ยังเหมาะสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการวางแผนและพัฒนาเมือง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถนำบทเรียนจากกรณีศึกษามาใช้เป็นฐานสำหรับการตั้งคำถามและพิจารณาความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ตนเอง

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เห็นว่าความน่าเชื่อถือทางวิชาการของหนังสือเล่มนี้มิได้เกิดจากความเชี่ยวชาญของผู้เขียนและกระบวนการศึกษาวิจัยเท่านั้น หากยังได้รับการกลั่นกรองผ่านกระบวนการประเมินทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องและจากต่างสถาบัน เพื่อพิจารณาตรวจสอบและรับรองการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการประเภทหนังสือหรือตำราโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเห็นว่า หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานวิชาการที่มีคุณค่า มีความเป็นสหวิทยาการ มีฐานจากการศึกษาและประสบการณ์ภาคสนามอย่างต่อเนื่อง และมีศักยภาพในการเป็นทั้งหนังสือประกอบการเรียนการสอน แหล่งอ้างอิงสำหรับการวิจัย และองค์ความรู้สำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน อีกทั้งผ่านกระบวนการตรวจสอบและประเมินคุณภาพทางวิชาการตามมาตรฐานของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว จึงนับเป็นผลงานที่มีความเหมาะสมสำหรับ

การเผยแพร่ในฐานะหนังสือวิชาการ และเป็นผลงานที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูท้องถิ่น การออกแบบเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทไทยและญี่ปุ่น

ศาสตราจารย์ (เชี่ยวชาญพิเศษ)

ดร. นายสัตวแพทย์ กรกฎ งานวงศ์พาณิชย์

บรรณาธิการบริหารสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนิยม

หนังสือ “ถอดความหมาย: การฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นอย่างมีส่วนร่วม” เล่มนี้เป็นทั้งตำราวิชาการและคู่มืออธิบายแนวคิด “มะจิซุกุริ” หรือ แนวคิดการสร้างเมืองที่พัฒนาขึ้นในประเทศญี่ปุ่น อีกทั้ง ยังเป็นแนวปฏิบัติสำหรับท้องถิ่นที่กำลังเผชิญกับวิกฤตประชากรลดลงและพยายามสร้างควมมีชีวิตชีวาให้กับพื้นที่ โดยเฉพาะชุดบทเรียนจากกรณีศึกษาเชิงปฏิบัติในจังหวัดซากะและคู่มือแนะนำการท่องเที่ยวไปในตัว

เริ่มจากผู้เขียนหลัก คือ รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพิกา ชุมมรัชยา จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก คณะวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยซากะ เมื่อปี ค.ศ. 2014 หลังจากอาจารย์อัมพิกา เดินทางกลับประเทศไทย ท่านได้ร่วมสานสัมพันธ์กับหลักสูตรมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 เชื่อมโยงกับงานในส่วนของตัวเอง ซึ่งทำงานด้านการสร้างเมืองแบบมะจิซุกุริ บนพื้นที่ย่านชุมชนฮิเซนฮามะ เมืองคาชิมะ จังหวัดซากะ มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 และเริ่มขยายงานผ่านการจัดสัมมนานานาชาติ ซึ่งเป็นเวิร์กช็อปสำหรับนักศึกษาสถาปัตยกรรมระดับนานาชาติขึ้นในปี ค.ศ. 2015 โดยได้เชิญอาจารย์อัมพิการ่วมงาน และรับนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้โครงการสนับสนุนการศึกษาต่อต่างประเทศของ JASSO จากความสนใจอย่างแรงกล้าของอาจารย์อัมพิกา ที่มีต่องานด้านการสร้างเมืองในย่านชุมชนฮิเซนฮามะ และโครงการต่าง ๆ ในจังหวัดซากะนี้เอง ที่กลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่นำมาสู่การตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้

นอกจากนี้ ที่มหาวิทยาลัยซากะ เราได้เริ่มโครงการเชื่อมโยงเครือข่ายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partnership Project) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2023 โดยมีประเทศไทยเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลัก และมีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นพันธมิตรหลัก เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านการศึกษาและการวิจัยระดับนานาชาติ ประกอบกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เริ่มพัฒนาโครงการ Big Bang & SEED Project ทำให้ในปี ค.ศ. 2024-2025 อาจารย์อัมพิกาได้นำเสนอโครงการ “Co-Creative City Project between Chiang Mai x Saga University-City Platform” และในปี ค.ศ. 2025 ยกระดับเป็นโครงการ เรื่อง “Upgrading the University-City Model through the Research and Academic Services for City/Town Development and Social Innovation Creation under Machizukuri Mechanism” ของ รองศาสตราจารย์ ดร.จิรันธิน กิตติกา ก็ได้รับการอนุมัติและขยายผลในเวลาต่อมา หนังสือเล่มนี้ จึงเป็นบทสรุปจากการลงพื้นที่สำรวจภายใต้ความร่วมมือดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และยังได้รับการสนับสนุนทุนจากเดอะเจแปนฟาวนด์ชัน (The Japan Foundation) ที่นำโดยรองศาสตราจารย์ ดร.สันต์ สุวัจนราภินันท์ในการรวบรวมและสังเคราะห์ผลการสร้างเมืองแบบมะจิซูกุริจนเสร็จสมบูรณ์

ภายในเล่ม จึงได้มีการสังเคราะห์ไปถึงโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในเมืองซากะ เมืองอุรุชิโนะ เมืองอาริตะ เมืองคาชิมะ และเมืองคะระสึ ของจังหวัดซากะ ไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งไม่ได้มีเพียงแค่ย่านอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์ หรือ “เดงเคนชิกุ” เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการจัดงานเทศกาลสำคัญ “คะระสึคุนจิ” และเทศกาลงานกีฬา “กาตะลิมปิกส์” ตลอดจนโครงการที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติงานจริง มาจัดเรียบเรียงเนื้อหา เพื่อนำเสนอข้อมูลทุนวัฒนธรรมของจังหวัดซากะได้เป็นอย่างดี ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคนไทยจำนวนมากจะได้อ่านหนังสือเล่มนี้ และนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมร่วมกับจังหวัดซากะต่อไป

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้น ด้วยความทุ่มเทอย่างยิ่งของคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับความร่วมมือจากพลเมืองจังหวัดชากะจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดชากะ นายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเมืองชากะ เมืองคะระสี และเมืองคาชิมะ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมฮิติยามะ บายาชิแห่งคะระสี กลุ่ม NPO สมาคมอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ซีโอะตะสี และสมาคมอนุรักษ์ย่านชุมชนฮิเซนฮามะ จากความร่วมมือเหล่านี้ ทำให้การรวบรวมข้อมูลสำหรับหนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผมจึงขอใช้พื้นที่ตรงนี้เพื่อแสดงความขอบคุณต่อทุกท่านด้วยความซาบซึ้งใจยิ่ง ขอขอบคุณครับ

เดือนมกราคม ค.ศ. 2026

ศาสตราจารย์ ดร.มิชิมะ โนบุโอะ

สาขาวิชาการออกแบบสภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยชากะ

序 文

解釈：日本の地域活性化を読み解く

本書『日本の地域活性化を読み解く』は、日本で発展した「まちづくり」を解説する専門書・解説書であり、人口減少や活性化に苦しむ地方都市への教科書であり、佐賀県における実践事例集かつ観光案内である。

著者であるUmpiga Shummadtayar アンピガ・シューマツハー准教授（チェンマイ大学建築学部）は、佐賀大学理工学部で博士号を2014年に取得した。帰国したアンピガ先生（当時・助教）は、建築環境デザインコースとの関係を 2015 年頃から育んできた。私は、佐賀県鹿島市肥前浜宿のまちづくりに 2000 年から取り組んできたが、そうした中で、国際建築学生ワークショップ「環アジア国際セミナー」を2015年に始め、アンピガ先生に声を掛け、JASSO海外留学支援事業（受入）でチェンマイ大学の学生を受け入れてきた。アンピガ先生は、その肥前浜宿のまちづくりに端を発し、佐賀県の取り組みに強い関心を持って本書の刊行に至ったのである。

佐賀大学では、2023 年から戦略的パートナーシッププロジェクトを開始し、その一つがタイ王国で、中心となる相手大学がチェンマイ大学である。教育・研究の国際的関係の強化を目標としている。一方で、チェンマイ大学ではビッグバン&シードプロジェクトを開始し、2024-2025 年にアンピガ先生が佐賀大学を相手大学として提案した「Co-Creative City Project between Chiang Mai x Saga University-City Platform」、さらに 2025 年に Dr. Chiranthanin Kitika キティカ・チランタニン准教授が代表で「Upgrading University-City Model though the research and academic services for City/Town Development and Social Innovation Creation under Machizukuri Mechanism」が採択された。本書は、そうした関係の中で現地調査が実施され、チェンマイ大学側では JP Foundation 助成（代表：Dr.Sant Suwatcharapinun 准教授）の採択を受けて、調査の結果をまとめ上げたものである。

さらに、佐賀県佐賀市、嬉野市、有田町、鹿島市、唐津市における様々な取り組みが紹介されている。保存地区だけでなく、唐津くんちやガタリンピックなどのイベント、学生参画して取り組んでいることなどである。これらの紹介だけでも、一つのブックレットとなり、佐賀県の観光地や文化の紹介になるものである。タイの多くの人たちに読んでいただき、佐賀県の文化交流につながっていただきたい。

本書は、チェンマイ大学の先生方の尽力によって執筆されたものではあるが、そのために、佐賀県内の多くの方々の協力を得た。佐賀県、佐賀市、唐津市、鹿島市の首長や議員、自治体職員、唐津曳山囃子保存会、NPO 法人塩田津町並み保存会、NPO 法人肥前浜宿水とまちなみの会の方々である。本書は、これらのご協力がなくては情報収集できなかっただろう。ここに記して謝辞とする。ありがとうございました。

2026 年1月
佐賀大学理工学部・都市工学部門
建築環境デザインコース
教授・三島伸雄

คำนำ

จากการเดินทางศึกษา และการทำงานร่วมกันของนักวิจัย (ผู้เขียน) ระหว่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย และมหาวิทยาลัยซากะ ประเทศญี่ปุ่น ภายใต้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นของการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อันเป็นทุนวัฒนธรรมและเอกลักษณ์โดดเด่นของทั้งสองเมือง เมืองลันนาในจังหวัดเชียงใหม่ และเมืองเอโดะในจังหวัดซากะ ที่ผสมผสานกับสภาพแวดล้อมและภูมิโนเทศที่มีความคล้ายคลึงกัน เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยอย่างมีชีวิตชีวา ก่อเกิดเป็นลักษณะเฉพาะและรูปแบบการรวมกลุ่มการทำงานเชิงประเด็นด้านการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนของผู้คนในเมืองที่กระตือรือร้นแบบร่วมสมัย กลายเป็นเสน่ห์ที่ฝังตัวในการเชื่อมโยงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่น่าสนใจนำมาถ่ายทอด และเกิดประโยชน์กับการเรียนรู้ด้านการพัฒนาเมืองและอนุรักษ์สถาปัตยกรรม สำหรับนักศึกษาและคณาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ทั้งสองมหาวิทยาลัย ตลอดจนการเชื่อมโยงเมืองทั้งสองเมืองได้เป็นอย่างดี

เพื่อสกัดประเด็นสำคัญออกมาเรียบเรียงเป็นหนังสือภาษาไทย โดยการสนับสนุนของโครงการ Grant Program for Strengthening Research Networks to Co-create a Future with the Next Generation project ใน The Japan Foundation ภายใต้เรื่อง “ถอดความหมาย: การฟื้นฟูท้องถิ่นประเทศญี่ปุ่นอย่างมีส่วนร่วม” (Decoding: the Local Revitalization in Japan) ซึ่งเป็นการนำเสนอข้อมูล มาวิเคราะห์ และวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ จากแนวทางการสรรค์สร้างเมืองซากะ ในมุมมองการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองที่ต่อยอดจากการวิจัยและประสบการณ์การสำรวจพื้นที่ ตลอดจนการทำงานด้านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชุมชน และท้องถิ่นอย่างใกล้ชิดในช่วงเวลาต่าง ๆ ของผู้เขียน ที่มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดการฟื้นฟูเมืองของประเทศญี่ปุ่น ที่เรียกว่า “มะจิซุกุริ” (まちづくり) หรือ การมีส่วนร่วมของผู้คนในการสร้างสรรค์เมือง เป็นกระแสหลัก

นำไปสู่กระบวนการพัฒนาเชิงกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกับประสบการณ์การทำงานในแต่ละด้านของผู้เขียน ประกอบด้วย การวางผังเมือง การออกแบบเชิงพื้นที่ และการสร้างการรวมกลุ่มเชิงสังคม โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาสำคัญที่ประสบความสำเร็จ และสามารถสะท้อนกลไกการฟื้นฟูท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเล็ก ๆ แต่มีผู้คนที่กระตือรือร้นและเข้มแข็งตามแนวคิดมะจิซูกุริ ได้แก่ กรณีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) อันกลายเป็นเขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิมหรือเรียกย่อ ๆ ว่า “เคงเคนชิกุ” (伝建地区) 4 ใน 126 แห่งทั่วประเทศ อาทิ (1) ย่านการค้าเก่าซูกะมะจิ เมืองอุเรชิโนะ (2) ย่านอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาเซโนจิมาจิ เมืองอาริตะ (3) ย่านอุตสาหกรรมโรงเหล้าสาเกจูโซมะจิ และ (4) ย่านท่าเรือมินาโตะมะจิ เมืองคาชิมะ และกรณีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) อันมีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องระดับ UNESCO ICH เช่น เทศกาล คะระสึคุนจิ (唐津神祭) เมืองคะระสึ และเทศกาลแข่งขันกีฬา กะตะลิมปิ๊คส์ (ガタリンピック) เมืองคาชิมะ ที่นอกจากจะส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจเมือง ภายใต้การอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณค่าของพื้นที่เชิงกายภาพที่สำคัญแล้ว ยังสามารถนำไปสู่การจัดการสภาพแวดล้อม และการร่วมกันดูแลระบบนิเวศเมืองอย่างเหมาะสมและสร้างความยั่งยืนตามไปด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นหนังสือครั้งนี้ นอกจากจะเน้นการสร้างบทเรียนสู่ป็นศึกษาให้กับนักศึกษา ผู้ทำงานด้านการพัฒนาฟื้นฟูเมือง และผู้สนใจแล้ว ยังเป็นเสมือนการกลับมาสะท้อนย้อนคิดของผู้เขียน ให้สามารถทำความเข้าใจ และทบทวนการทำงานในฐานะนักออกแบบและพัฒนาเมืองในรายละเอียดหลากหลายด้าน

ขอขอบคุณเจแปนฟาวนด์ชั่น องค์การส่งเสริมความร่วมมือและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ที่รวมถึงศิลปะ วัฒนธรรม และสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิฯ ทั้ง 3 ท่าน ในการอ่านและให้ความคิดเห็นสำคัญ สำหรับการจัดทำหนังสือให้เกิดความสมบูรณ์

มากขึ้น ผู้ร่วมเสวนาเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ องค์กรร่วมให้ข้อมูล มหาวิทยาลัย
ซากะ ผู้นำชุมชน ชุมชน ศิลปิน และหน่วยงานท้องถิ่น เมืองอุเรชิโนะ เมืองอาริตะ
เมืองคาชิมะ และเมืองคะระสี จังหวัดซากะ ประเทศญี่ปุ่น ที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ
และสนับสนุนผู้เขียนเสมอมา ตลอดจนสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ดำเนินการ
จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลงได้ด้วยดี มา ณ โอกาสนี้

อัมพิกา ชุมมัตยา

หัวหน้าโครงการฯ และผู้ร่วมเดินทางสร้างประสบการณ์ครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
คำนิยาม	III
คำนำ	XII
สารบัญ	XV
บทที่ 1 บทนำ : เมือง กับ การสรรค์สร้างร่วมกัน	1
อัมพิกา ชุมมัยยา	
บทที่ 2 การตักทอจิตวิญญาณแห่งสถานที่ ผ่านกลไก	25
การวางผังเมืองเก่าที่ชุมชนได้มีส่วนร่วม	
อัมพิกา ชุมมัยยา	
บทที่ 3 กระบวนการสร้างพื้นที่ ในฐานะเครื่องมือทางพื้นที่และสังคม	53
สำหรับการฟื้นฟูชุมชนที่ห่างไกล เมืองคาซิมะ	
สันต์ สุวัจจราภินันท์	
บทที่ 4 การเปลี่ยนผ่านสู่เมืองสร้างสรรค์ ภายใต้กระบวนการ	85
สร้างความร่วมมือรูปแบบใหม่	
จิรณนิน กิตติกา	
บทที่ 5 บทสรุป : การขับเคลื่อนอัตลักษณ์จากฐานราก	117
สู่การฟื้นฟูท้องถิ่นด้วยพลังชุมชนอย่างยั่งยืน	
อัมพิกา ชุมมัยยา	
สันต์ สุวัจจราภินันท์	
จิรณนิน กิตติกา	
เชิงอรรถ	137
ประวัติผู้เขียน	147